

1941

ЖьоныгъуакIэм и 9-р —
ТЕКIОНЫГЪЭМ и МАФ

1945

Адыгэ макI

№№ 78—79 (20094)

2012-рэ илэс

ШЭМБЭТ

ЖЪОНЫГЪУАКIЭМ и 5

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ЖьоныгъуакIэм и 9-р — ТекIоныгъэм и Маф

Хэгъэгъу зэошхом и ветеранхэу,
тылым Iоф шызышIагъэхэу
лътэныгъэ зыфэтшIыхэрэр!

Адыгэ Республикэм шыпсэ-
ухэу дгъэлъапIэхэрэр!

ТекIоныгъэишхом и Мафэ фэиI
тыгу кыддэлэу тышгъуфэгъушIо!

Тихэгъэгъу шыпсэхэрэмкIэ жьо-
ныгъуакIэм и 9-р анахь мэфэки
шхьаIэу, лэужхэр зэкIэ зэзынхырэ
мэфэки лъапIэу цыт. Тарихъым кы-
хэхъухъэгъэ анахь лътэгъэгъэ заор —
Хэгъэгъу зэошхом зылъымыIэсыгъэ
унагъо гори цыIэп. Ау мы зэо мэ-
шIолыгъагъэм тицIыфхэм япсэемьб-
лэжыныгъэрэ ягукIоIэхэрэ кы-
щылэгъуагъэх.

Фашист Германием зытекIогъэхэ
1945-рэ илэсым и жьоныгъокIэ мазэ
ыуж илэс 67-рэ тешIэжыгъэми,
тишхьафитыныгъэ фэгъуагъэхэр,
тыпсэунэу, тылэжыбнэу амал тэ-
зыгъэгъотыгъэхэр егъаиIу тицы-
гъуишIэцхэп. Ветеран лъапIэхэр,
Хэгъэгъу шIулэгъуныгъэишхо зэрэ-
фышгъуиIэм, лыхъужыныгъэ зэрэ-
зешгъухагъэм, ТекIоныгъэр кызэрэ-
дэшгъухыгъэм апае тхьаишгъуегъэпсэу
шъотэIо.

Зипсауныгъи, зикIуачIи шхьаамыс-
хэу тылым шылажыгъэхэу ТекIоны-
гъэр кызыгъэблэгъагъэхэм, нэжэ-
Iужьхэу, бзылгыгъэхэу, Iэахъохэу
дзэм цэ-гынхэр, техникэр, гъомы-
лапхъэхэр, шгъуаишхэр зэпымыоу
аIэкIэзыгъагъэхэм тызэрафэрээр
мы мэфэки мафэм ятэIо.

Дзэмрэ цIыф жьугъэхэмрэ язэ-
къотныгъэ ары мы ТекIоныгъэр кы-
дэтхын тэзыгъэлэгъагъэхэр. Псэе-
мылэжыныгъэ, лыгъэишхо, блэ-
нагъэ кызэрэишгъуагъэм апае
лхъанчэу шхьаицэ шгъуфэтэишIы.
ШгъуиIыхъужыныгъэ егъаиIу Уры-
сыем шыпсэурэ лэужхэм яшIэжы
хэлъышIт!

Мы мэфэки гъушIуагъэм ветеранхэ-
ми, тылым шылэжыгъэхэми, Адыгэ
Республикэм зэкIэ шылажыгъэхэрэми
псауныгъэ пытэ, цыIэкIэ-псэукIэ
дэгъу яIэнэу, ягъаиIэ кIыхъэ хъунэу,
ягупсэхэм ягъуфэбэныгъэ цымыкIэн-
хэу, мамырзу, зэгурыIохэу цыIэнхэу
тафэлъаIо!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу
ТХЪАКIУШЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо
Совет — Хасэм и Тхьаматэ игуадзэу
IЭЩЭ Мухъамэд

Ветеранхэр агъэшIуагъэх

Илэс 67-кIэ узэкIэIэбэжымэ аухыгъэ Хэгъэгъу зэошхом
текIоныгъэ кышхьэдэзыгъэхэу ветеранхэр Адыгэ Респуб-
ликэм и Правительствэ и Унэ тыгъуасэ рагъэблэгъагъэх.
Нэбгырэ 30 фэдиз хъурэ ветеранхэу торжественнэ зэхэхэм
къекIолагъэхэр непэ анахь чанэу общественнэ шыIаIэм
хэлажыгъэхэрэр арых.

Республикэм икъалэхэм ыкIи ирайонхэм къарыкIыгъэ

ветеранхэм къафэгъушIонхэу ащ къекIолагъэх АР-м и Пре-
мьер-министрэ ипшгъэрылххэр зыгъэцэкIэрэ Алексей Пет-
русенкэр, АР-м лъэпкэ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащып-
сэурэ тилъэпкыгъухэм адырIэ зэхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэ-
бар жьугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Шхьхэ-
лэхъо Аскэр, нэмыкIхэри.

(ИкIэух я 2-рэ н. ит).

ЖьоныгъуакIэм и 7-р — радиом, связым иотраслэ пстэуми ащылажыгъэхэрэм ямэфэки

Адыгэ РеспубликэмкIэ радиомрэ связымрэ яIофышIэхэу
лътэныгъэ зыфэтшIыхэрэр!

Шгъуисэнхъат епхыгъэ мэфэкиIым фэиI тышгъуфэгъушIо!

Урысыем ишIэныгъэлэжыишхоу А.С. Поповым радиор кы-
зуугъуишхыгъэр илэси 100-м ехъугъ. Цыфлэпкыым ихэ-
хьоныгъэкIэ ащ мэхъанэишхо иIэу цытыгъ, пэрыт информа-
ционнэ технологиехэм ячэзыукIэ лъапсэ фэхъугъ.

Непэ радиор, телефон зэхыныгъэр, Интернетыр ыкIи къэбар
жьугъэм инэмыкI электроннэ амалхэр хэмытхэу дунаир зы-
фэдэцтыр кызышIогъэишIыгъуай. Къэралыгъо ипшгъэрылхэм
язэшIохын, экономикэ, научнэ ыкIи социальнэ проектхэм
ягъэцэкIэн шIуагъэу къатыцтыр ахэм яхэхьоныгъэ зынэсыгъэм
бэкIэ елътыгъ.

Мы лэхъэнэ благъэхэм телевидениер цифровой шIыкIэм зэрэ-
тэхъацтыр амал кытыцт телеканалхэм яIофшIэн нахь
гъэиIэгъонэу, нахьышIоу зэхакъэнымкIэ.

Адыгеим связымкIэ иIофышIэхэм Iэпэлэсныгъэ инэу ахэлъымрэ
опытышIоу яIэмрэ отраслэм джыри нахь хэхьоныгъэ
ышIынымкIэ, тиереспубликэ лэныкыо зэфэшхьафхэмкIэ
иIофхэм азытет нахь гъэпытэгъэнымкIэ яшIуагъэу кызэрэ-
рэкIоцтым тицыхъэ телъ.

ЗэкIэми тышгъуфэлъаIо псауныгъэ пытэ, цыIэкIэишIу
шгъуиIэнэу, Адыгэ Республикэмрэ ти Хэгъэгъушхоу Урысые Фе-
дерациемрэ яфедэ зыхэлъ Iоф кынэу жьугъэцэкIэрэм гъэхъагъэхэр
цышгъуиIынхэу!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКIУШЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ
игуадзэу IЭЩЭ Мухъамэд

Адыгеим и Лышхъэу Тхьакиушынэ Аслъан Зэкъошныгъэм иорден кыфагъэшъошагъ

Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медве-
девым Адыгеим и Лышхъэу Тхьакиушынэ Аслъан
жьоныгъуакIэм и 3-м Зэкъошныгъэм иорден кыриты-
кыгъ.

Урысые Федерацием икъэралыгъо наградэхэр афэгъэ-
шъошэгъэным тегъэпсыхъэгъэ Iофхьабээр кызыIуи-
хызэ, Дмитрий Медведевым мырзуштэу хигъэунэфы-
кыгъ:

— Къэралыгъо наградэхэр — цыфым гъэхъагъэу
ышIыгъэхэм къэралыгъом уасэ кызыраритырэм ишы-
хатышIух. Мыш гъэхъагъэхэу зиIэ цыфхэр: наукэм,
производствэм яIофышIэхэр, врачхэр, шIэныгъэлэжхэр,
Iэпэлэсныгъэхэу зыхэлъ рабочхэр мыш чIэсых. Шъо
щылэныгъэ гъогоу къэшгъуIугъэр, гъэхъагъэу шышгъу-
шIыгъэхэр тицIыфыбэхэмкIэ шысэшIу хъунхэу сэгугъэ.
Къэралыгъо шIухьафтынхэр ятыгъэнхэм имэхъэнэ шхьаIэ
ары зыфэкIожырэр.

Шгъуу къэтэгъэкIыжы: Зэкъошныгъэм иорден зы-
фагъэшгъуагъэхэр лэпкыхэм язгурыIоныгъэрэ яздэ-
лэжыныгъэрэ ягъэпытэн зилахьышIу хэзышIыхъагъэхэр,
Урысыем иэкономикэрэ инаукэрэ яхэхьоныгъэкIэ гъэ-
хъэгъэшхохэр зышIыгъэхэр, лэпкыхэм якультурэхэр нахь
зэпэблагъэ хъунхэмкIэ ыкIи зэрэгъэбайжынымкIэ, ма-
мырныгъэм игъэпытэнкIэ, къэралыгъохэм азыфагу илэ
мамыр, блэгъэныгъэ зэфыщытыкIэхэр нахьышIу
шIыгъэнхэмкIэ Iофышхо зэшIозыхыгъэхэр ары.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ипресс-кыулыкъу

КыкIэлъыкIорэ номерыр
жьоныгъуакIэм и 11-м
кыдэкIыцт.

1941

Жьоныгъуаклэм и 9-р — ТЕКЮНЫГЪЭМ и МАФ

1945

Ветеранхэр агъэшлуагъэх

(А 1-рэ н. къыщезжэ).

Хабзэ зэрэхъугъэу, мэфэкI Иофтхъабзэр рамыгъажьэзэ, къэ-зэрэуынгъэхэм нэпэплъ сурэт атырахыгъ. Нэужым ветеранхэр зыщэгъэшлоштхэ шхалэм зэкIэри зэгъусэхуэ еклолагъэх.

— АР-м и Лышхъэу Тхьа-кIушынэ Аслъан ышIэклэ нэгъырэ пэпчъ анахъу ыгъэлъэплэрэ мэфэкIу ТекIоныгъэм и Мафэу къэблагъэрэм фэшI сидуапэу сышгуфэгъушIо, тиветеран лъа-плэхэр, — къыгуагъ Алексей Петрусенкэм. — Непэ тиреспубликэ, тикъэралыгъо мамыр шы-лакIэ арылтынм шыупсэ шыуе-мыблэжъу шыуфэбэнагъ, тихэ-

гъэгу къэшъуухъумагъ. АщкIэ ветеран пэпчъ тхьауегъэпсэу етэлэ. Хэгъэгу ззошхом хэлэ-жыагъэхэм лыхъужьныгъэу зэ-рахъагъэр хэти цыгъушпэштгэп, зыпсэ зытыгъэхэр егъашIэмI тыгу илыштых. Непэ гумэ-кIыгъоу, шыкIагъэу шыуапашъ-хэ итхэр зэшIотхыныр, амалэу цыгъэмкIэ Iэпылэгъу тыкъышгу-фэхъуныр типшъэрлыгъ шъхьа-Iэхэм ашыш. Федеральнэ гупчэм ишлуагъэкIэ Адыгеим шыпсэу-рэ ветеран нэгъырэ 460-мэ псэупIэ амалэу ялэхэр нахъышIу ашIын альэкIыгъ, тапэки а лъэ-ныкъом тыналэ тедгъэтышт. Ти-ветеран лъаплэхэр, мэфэкIу

къэблагъэрэм фэшI джыри зэ сыгу къызделэу сышгуфэгъушIо, псауныгъэ пытэ шъуилэу, шъуи-бын-унагъохэм шыуадатхъэу шыушIэнэу шыуфэсэлэ.

Хэгъэгу ззошхом хэкIодэгъэ цыфхэм яшIэжъ агъэлъапIэзэ къэзэрэуынгъэхэр зы такыкь-рэ афэшъыгуагъэх.

МэфэкI зэхэхъэм къыдыхэ-лгытагъэу республикэм итвор-ческэ коллективхэм, оредыохэм къагъэхъаырыгъэ концерт про-граммэм ветеранхэр ягуапэу еп-лыгъэх, зэрэгъэчэфыгъэх, зэ-хэщакIохэм афэразэхуэ зэгы-рыкIыжыгъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Губернаторхэр сыдэуштэу хадзыштхэ?

Федеральнэ законхуэ «УФ-м исубъектхэм якъэралыгъо хабзэ ихэбзэхъухъэ ыкIи гъэцкIэкIо органхэр зэхэштэгъэхэм иобшэ принципхэм яхъыллагъ» ыкIи «Урысые Федерацием играждан-хэм хэдзын фитыныгъэхуэ ялэхэм ыкIи референдумым хэлэжъэ-гъэнымкIэ яфитыныгъэхэм яхъыллагъ» зыфилохэрэм зэхьо-кIыныгъэхэр афэзышIыгъэ Зако-ным УФ-м и Президент клэтхатъ, «Российскэ гъэзетэу» жьоны-гуаклэм и 4-м къыдэкIыгъэм къыхиутыгъ. Законьр зыфэгъэ-хыгъэр губернаторхэр зэрэхэ-дзыштхэ шIыкIэмрэ регионхэм фитыныгъэхуэ ялэхэмрэ ары. Сыд фэдэ шапхъэа закономь къы-дилыгъэхэр?

Закономь зэригъэнафэрэмкIэ, губернатор IэнатIэмкIэ кандидат-хэр политическэ партиехэм къагъэлъэгъонхуэ цыт, мыщ дэ-жым ахэр партиехэм ахъмытын-хэ е нэмыкI партие горэм шы-цынхэ альэкIышт. Ежъ-ежырэу зыкъэзыгъэлъэгъуагъэхэри хэ-дзынхэм ахэлэжъэнхэ альэкIышт, ау ащ фэдэ шапхъэр УФ-м исубъект изаконкIэ гъэнафагъэу цытын фае. Субъектым иапшъэ-рэ IэнатIэ къыдэхыгъэным фэбэ-нэнэу зыкъэзыгъэлъэгъуагъэм кандидатэу заригъэтхыным фэшI хэдзакIохэм япроцент 0,5-м къы-щыублагъэу проценти 2-м нэсы-рэм яIэпэкIадзэхэр къыгуыоин-хэ фае. Ащ къыкIэлъэкIох нэ-мыкI лъэбгъуедзхуэ зэпичын фаехэр.

«Ылэхэ» къотэгъухэр цызи-мылэхэ губернаторым ипшъэ-рылхэр муниципальнэ лъэганлэм цыгъэцкIэкIыжыгъуае къыш-фэхъуштых. Кандидатым реги-онным имуниципальнэ образова-ниехэм ядепутатхэм ыкIи хэ-дзыгъэхэ япашэхэм япроценти 5-м къыщыублагъэу 10-м нэсы-рэм къыдырагъэштэн фае. А ку-пым хэтынхэ фае муниципальнэ районхэм ыкIи къэлэ койхэм яллыкIо органхэм ядепутатхэм, муниципальнэ районхэм ыкIи къэлэ койхэм япашэхуэ хэ-дзыгъэхэм япроценти 5-м къы-щыублагъэу 10-м нэс. Федераль-нэ мэхъанэ зилэ къалэхэмкIэ кан-дидатым къыдэзыгъэштэн фэе чIыплэ депутат пчъагъэри джащ фэдиз. Муниципальнэ депутатхэм зы кандидат нылэп зыдырагъэ-штэн фитыхэр.

Закономь зэригъэнафэрэмкIэ, губернатор IэнатIэм фэбэнэнхэ фитых УФ-м игражданхуэ зы-ныбжъ илъэс 30-м ехъугъэхэр. Бзэджэшлагъэ ыкIи бзэджэшIэгъэ хылыгъэ дэдэ зэрэзыхъагъэм фэшI ылэкIэ судым зилоф ыло-гъагъэхэр субьектым иапшъэрэ

IэнатIэ фэбэнэнхэ фитыхэп. А купым къыхиубытэштхэп за-конькIэм ыпэкIэ судым ялоф зэрилогъэгъэ бзэджэшлагъэхэр хылыгъэ дэдэу ыкIи хэушъхьа-фыкIыгъэ хылыгъэ дэдэу ымы-гъэнэфжыкхэрэм. ХадзыгъэкIэ алытэшттыр зэкIэ хэдзынхэм ахэлэжыагъэхэм яголосхэм япро-цент 50-м зы голос хэгъэхьо-жыгъэу зыхыгъэр ары нахъ, го-лос пчъагъэр нахъыбэу къыдэ-зыхыгъэр арэп. Арышъ, ятлонэрэ турыр шылэнкIи мэхъу.

Губернаторыр илъэситф пла-лъэ илэу хадзы ыкIи зэкIэлъы-кIоу Iлогъогогъу нахъыбэ а Iэ-натIэр зэрихъан фитэп. УФ-м и Президент къыгъэлыагъохи, ре-гионхэм япарламентхэм ядепу-татхэм дырагъашти, субьектым ипэшэ IэнатIэ зыфагъэшъоша-гъэхэм пэшэ IэнатIэр хэдзын шIыкIэм тетэу рагъэжъэн альэ-кIышт. Мы шIыкIэм тетэу губер-натор IэнатIэр зыфагъэшъоша-гъэхуэ Iоф зышIэхэрэм зы илъэс зытешIэкIэ яIэнатIэ къагъэтIы-лгыжыкын фитых ыкIи УФ-м и Президент зырагъэзэгъынышъ, пэшэ IэнатIэр хэдзын шIыкIэм тетэу къыдэхыгъэным хэлэжъэнхэ альэкIышт. ЗаконькIэм кIуачIэ илэ хуыным ыпэкIэ губернатор IэнатIэр зызэрахъэгъэ илъэсхэр дыхалыгъэхэрэп. Ау закономь егъэнафэ УФ-м и Президент ишIоигъоныгъэкIэ губернаторыр отставкэм ыгъэкIон зэрилъэкIы-штыр ыкIи ащ лъапсэ фэхъухэ-рэр: къольхэ тын-Iыхыным хэ-щэгъэу е бгъуйтIу шIоигъоны-гъэхэр тэрэзу зэхимыфыгъэхуэ агъэуэфыгъэмэ. Джащ фэдэу субьектым ипашэ отставкэм гъэкIогъэным лъапсэ фэхъун ылъэкIышт губернаторым ип-шъэрылхэр пчъагъэрэ ымыгъэ-цкIагъэхуэ судым иунашъокIэ зэригъэуэфыгъэр.

Регионным ипашэ законода-тельствэу ыкIуагъэу судым ыгъэуэфыгъэмэ е тельхъапIэ имылэу ипшъэрылхэр ымы-гъэцакIэшттыгъэхэмэ, губернато-рыр зэкIэштжыгъэным нэгъы-ри 100-м къышчымыкIлэрэ хэ-дзэкIо купыр кIэщакIо фэхъун ылъэкIышт.

Закономь 2012-рэ илъэсым мэкъуогъум и 1-м кIуачIэ илэ мэхъу. Ащ ыгъэнэфэрэ шапхъэ-хэм атетэу апэрэ хэдзынхэр 2012-рэ илъэсым чъэпыогъум иятлонэрэ тхьаумафэ Урысыем исубъектхуэ закономь кIуачIэ илэ зышыхъугъэ мафэм къышчыуб-лагъэу тыгъэгъазэм и 31-м нэ-сыфэкIэ губернатор IэнатIэмкIэ фитыныгъэхэм япIалъэхэр зыщикIыхэрэм ашыIэштых.

МэфэкI Иофтхъабзэу зэхэштхэр

Урысыем ис цыфхэм зэкIэми анахъ мэфэкI шъхьаIэу ыкIи лъаплэу алыгъэрэ **ТекIоныгъэм и Мафэ** къэсынклэ къэнагъэр мэфэ заул. НэмыкI регионхэм афэдэу Адыгэ Республикэм шыпсэ-ухэрэми мы мафэр игъэкIотыгъэу хагъэунэфы-кIынэу загъэхъаыры. Ащ къыдыхэлгытагъэу му-ниципальнэ образованийхэм зэкIэми Иофтхъэбзэ гъэнафагъэхэр ашызэхэштхы.

Ахэм ашышхэм гъэзетеджэхэр джыри зэ ашы-тэгъэгъуазэх.

Урысыем къэралыгъо гъэпсыкIэ илэ зыхъугъэм ия 1150-рэ илъэс фэгъэхъыгъэу Адыгеим **ису-рэтшIэхэм ялэшлагъэхэм ягъэтхэ къэгъэлъэ-гъон АР-м исурэт галерей жьоныгъуаклэм и 4 — 17-м** шыкIошт.

Жьоныгъуаклэм и 6-м, сыхъатыр 8.00-м, республикэ ермэлыкьыр къалэу Мыекъуа-пэ нурамхуэ Краснооктябрьскэмрэ Советскэм-рэ къащызIуахышт.

Хэгъэгу ззошхом хэлэжыагъэхэм афэгъэхыгъэ тхылыгъэ гъэлъэгъонхуэ «Твой Герои, Адыгея» зыфилохэрэр АР-м и Лъэпкъ библиотекэ жьоныгъуаклэм и 7 — 8-м къышчызIуахыштых.

Жьоныгъуаклэм и 9-м, сыхъатыр 10.00-м, тикъэлэ шъхьаIэ и Гупчэ мемориал цыфхэр къышчызэрэуынгъэхэр, къэгъагъэхэр ащ кIэ-ралъхъащтых.

Мы мэфэ дэдэм сыхъатыр 21.30 — 21.40-м Мыекъуапэ изыгъэпсэфыплэ парк мэфэкI фей-ерверк шыIэшт.

МэфэкI мафэхэм къадыхэлгытагъэу **спорт зэ-нэкъокъухэр, концертхэр, къэгъэлъэгъонхэр, цыф зэхэхъэхэр, нэмыкI Иофтхъабзэхэр тикъэлэ шъхьаIэ имызакъоу, республикэм имуници-пальнэ образованийхэм зэкIэми ашыкIоштых.** Ахэм шыуахэлэжъэнэу зэхэщакIохэм шыукъыра-гъэблагъэ.

Силъаплэхуэ Хэгъэгу ззошхом иветеранхэр!

Адыгэ Республикэм шыпсэхуэу лыгътэ-ныгъэ зыфэсшIыхэрэр!

ТекIоныгъэм и Мафэ фэшI гуфэбэныгъэ хэлэу зэкIэми сышгуфэгъушIо! Заор зышчы-кIорэ чIыплэхэм лыхъужьныгъэ ашызэрахъэзэ ТекIоныгъэр къэзыгъэблэгъагъэхэм, зышъ-хьамысыжъхуэ тылым шылэжыагъэхэм, хэ-кIодагъэхэм яшгузэбэхэм, фашист концлагер-хэм адэсыгъэхэм — зэкIэми лъхъанчэу шъхьа-щэ къышгуфэсэшIы.

КЪЭГЪЭЛЪЭГЪОН

ГъэшIэгъоныбэу зэхэлъ

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ музей научнэ-популярнэ къэгъэ-лъэгъон ямышыкIэу «**Доистори-ческие насекомые в янтаре**» зыфилохэр къышчызIуахыгъэр тIэкIу шлагъэ. Ащ илъэс миллион 40 — 50-кIэ узэкIэIэбжэмэ цы-Iэгъэ хьацIэ-пIацIэхэр янтарым хэгъэхъыжыагъэхуэ къышчагъэ-лыагъо. Псэ зыпыт дунаим зызэ-рихъокIымэ, зызэблихъузэ, жы-хъарзэхуи, чIыгусыси, мэшло-лыгы, псыкIуныи, нэмыкIи, сыд ишIыкIэми, закыIэпыхыжымэ, зызэкIиугъоежыбзэ непэрэ ма-

фэм къынэсыжыгъэу Чыгур зэ-рээтетыр къыпфызэхефы, къыб-гурегъаIо. Къэгъэлъэгъоныр зыфэгъэхыгъэр лIэшIэгъу чыжъэ дэдэхуэ динозаврэхэр дунаим зытекIодыкыгъэхэ ужым къэ-хъугъэхэ псэ зыпыт хьацIэ-пIэцIэ лъэпкъхэр арых.

Зичэзыу къэгъэлъэгъонэу ижъ-ижыжыкIэ цыIэгъэ хьацIэ-пIэцIэ лъэпкъхэм афэгъэхыгъэр лъэныкъо гъэшIэгъоныбэу зэ-хэлъ, цыфыби — ини, цыкIуи, еджэгъэ-гъэсагы, кIэлэеджэкIо цыкIухэри, студентхэри къызы-

фешэх. Научнэ купкI куу зилэ IофшIэгъэ къэгъэлъэгъоным гуп-шысабэ къегъэушы, Чыгур сыд хъугъэкIи зэрэмыкIодыжы-штыр, ау итыркъохэм къары-кIыкIыжыбзэ гъашIэр зэрэлъы-кIуатэрэр пшIошъ егъэхуэ къэ-гъэлъэгъоным.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

1941

Жьоныгъуаклэм и 9-р —

ТЕКЛОНЫГЪЭМ и МАФ

1945

ПСЭР АТИ, НАПЭР АЩЭФЫГЪ

1941 — 1945-рэ илээсхэм Хэгъэгъу зэошхоу шылагъэм нэмык цыф лэпкэ зэфэшхьафхэм афэдэу адыгэ лэпкым итхаклохэр, ижурна-листхэр, иусэкло ныбжьыклар хэлэжыгъэх. Ахэм ащыщых зигушылэ емыпцыхыгъэхэу, Хэгъэгъу пэе зэмыблэжыгъэхэу зыпсэ зытыгъэхэ Адырхъое Хъусенэ, Уджыхъу Хьа-

лидэ, Къадэ Хьисэ, Гошэкъо Сэфэрбий, Цухъо Асфар, Шьоджэ Исмахылэ. Ныбжьыкларгъэхэми мыхэр гушхуагъэх, яусэ са-тырхэм къащалогъэ гушылэ лээшхэм — лыгъэм, Хэгъэгъу, Ным, Чыгъу, лэпкым афэшхып-къагъэх. Непэрэ клэлэеджаклохэм ыкль клэлэклэхэм хэти цылэныгъэм ыкль лэпкым

апашхъэ пшэдэкльжы гъэнэфагъэ зэрэщырилэр ядгъашлэмэ, агурыдгъаломэ тшолонгоу, Хэгъэгъу зэошхом илээхъан Теклоныгъэр къагъэблагъэу шызуагъэхэу, шы-фэхыгъэхэм яцлыф шлыкларгъэм, ялэпэлэсагъэ зынэсыщтыгъэм, яллыхужыныгъэ зыфэдагъэм ехылагъэ мы тхыгъэ клэкыр.

АНДЫРХЪОЕ ХЪУСЕН (1921 — 1941)

Къыгъэшлагъэр маклэми, шлагъэу илэр бэ: усакло, дэклол, Советскэ Союзым и Лыхужы.

Хъусен къуаджэу Хьа-курынэхьаблэ имэкъумэ-щышлэ унагъо щанлугъ, щалэжыгъэ. Ятэу Бо-рэгъэрэ янэу Къутасэрэ цыф хьалэл гушлужыгъэх, лэпкэ шэн дахэхэр ахэ-лыгъэх. Ялфыгъэхэри цыфыгъэ гъогум тыра-щэнхэр афызэшлэклэ. Хъусен къоджэ еджаплэм члэсыгъ усэ цыклархэр зэ-хылхъэхэ зэхъум, сэмэркэу шлыклэми хэзагъыщтыгъ. Адыгэ педучилищым зычлэхъэм итворческэ лэпэлэсагъэ нахъ къэнэфагъ, зыкыгъэзлэхыгъ. Патриотическэ усэ-хэр бэу етхык, литкружокым чанэу хэлэжэ, лэпэрхык литературэ журнэлэу «Апэрэ лэбэкъухэр» зыфилорэм иредакторыгъ.

Педучилищып къызеухым хэку гъэзэтэу «Социали-стическэ Адыгеим» зы илэсэрэ Иоф щилэагъэу Дэ Плыжыгъэм ацагъ ыкль военнэ-политическэ училищым члэхъагъ. Ар къызеухым Армением къулыктуур щыхы-нэу агъэклагъ.

Хэгъэгъу зэошхор къызежыгъэм Хъусен ащ лыгъэ цы-зэрхыгъэ, ыпсэ емыблэжыгъэу зэуагъэ, Теклоныгъэм пэе ищылэныгъэ ытыгъ, Украинэм ит къуаджэу Дьяково дэжэ цыфэхыгъ. Ащ пэе Советскэ Союзым и Лы-хужыгъыцлэ къыфагъэшхошагъ.

УДЖЫХЪУ АДЫЛДЖЭРЫЙ (1912 — 1943)

Уджыхъу Адылджэрые Исмахылэ ыкьор къуа-дэсэу Гьобэкъуае щыщыгъ. Еджэныр икласагъ, сэн-уцыгъэ зэфэшхьафхэр хэлэжыгъэх, сурэтишны-ри икласагъ. Адыгэ опор-нэ еджаплэу Краснодар дэтыгъэм дэгъу дэдэу це-джагъ, нэужым Адыгэ педтехникумыр, 1934-рэ илээсым Краснодар дэты-гъэ клэлэеджэ инсти-тутыр къыухыгъэх.

Къоджэ клэлэеджэу, Советым тхаклоу, ыужым хэку гъэзэтэм иредакции, «Адыгнациздатым» Иоф ащишлагъ. 1928-рэ илээсым къыцегъэжыгъэу ытхы-хэрэр гъэзэтэу «Адыгэ псэуклэм», нэужым (охтэ зэ-фэшхьафхэм) «Гъупчэ-уат», «Колхоз быракъ», «Со-циалистическэ Адыгей» ашлыжыгъагъэм, журналэу «Тихахъо» зыфилорэм къарыхъэщтыгъэх. Адылджэ-рые литературнэ критикэмкль гугъанлэ къытыщтыгъ.

«Наукэмрэ техникэмрэ зэдгъэшлэн» зыфилорэ учеб-ныкыр Адылджэрые (гъусэхэр илэу) 1932-рэ илээсым къыдигъэкльгъ. Ытхыгъэхэр къыдигъэкльхэм фыгъ-хъазырыщтыгъ, ау игъо фигагъэп. Хэгъэгъу зэошхор къызежыгъэм ежэ-ежыгъэрэ ялэуи дзэм заригъэцагъ, Орловскэ-Курскэ зэошхом лыхужыныгъэу цызэрхыгъэ 1943-рэ илээсым Ионьгъом и 14-м цыфэхыгъ. Ащ къы-фагъэшхошагъэх Хэгъэгъу зэошхом иорденэу а I-рэ ыкль я II-рэ степен зилэхэр, тлогъогъо Жьогъо Плы-жыгъэм иорден, медальхэр. Сыдымкль пшэдэкльжыгъэр зэхэзышлэрэ клэлагъ Уджыхъур, цылагъэмэ, тхэкло дэгъу зэрэхъуцтыгъэр къыгъэнэгъэ итхыгъэхэм къыуагъашлэ.

ТЫГЪУЖЪ ДЫШЪЭКИ (1918 — 1942)

Теуцожэ районым ит къуаджэу Аскъэлае къыщы-хъуэ, къоджэ еджаплэм ыуж Адыгэ педучилищым члэхы, 1937-рэ илээсым къы-ухыгъ. Литкружокым хэ-тыгъ, тхэным ыгуклэ фэ-цэгъагъ. Усэхэр, рассказхэр ытхыщтыгъэ, къыхиуты-щтыгъэ.

Тыгъужэ Дышъэки икьуа-джэу Аскъэлае къыгъэзэжы, комсомольцэ-клэлэеджэ чанэу зыкыгъэлэжыгъагъ. Иоф ышлэзэ повестэу «Хаз-рет-большевик» зыфилорэр ытхыщтыгъ, хъуэгъ-шлагъэр ылапсэу ыгъэпсыгъагъ.

1938-рэ илээсым Тыгъужэ Дышъэки хэку гъэзэтэу «Социалистическэ Адыгеим» Иоф щилэагъэу къацэ-жыгъагъ. Тхэным готэу, урыс тхылххэри адыгабзэклэ зэридзэкльщтыгъэх.

1939-рэ илээсым дэз къулыктуур зэкломи тхэныр зэ-пигъэуэгъп. А уахътэм «Арик» зыфилорэ тхылхыр ытхыгъ. Зэклэ итхыгъэхэр дзэм къызыкльжыкль къыди-гъэкльхэ мурад шлагъ, ау къыдэхъуэгъп. Дзэм цылэзэ заор къэжыгъагъ.

Лейтенантэу Тыгъужэ Дышъэки 1942-рэ илээсым гъэхтэпэм и 20-м фашистхэм пхъашэу Къырым ця-заозэ, илээс 24-рэ нахъ ымыныбжыгъэу ыпсэ цигъэ-тлыгъыгъ.

Адыгэ тхэкло ныбжьыкль кунэу зыкыгъэщтыгъ-гъэхэм зэо жьалымым лэхъу къаридзыгъ, ау сьид хъазаб зыхэтхи, сьид къын зацъчи, ялэпкэ напэ ахъожыгъэп, псэр ати, напэр ащэфыгъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

ЗЭУИТІУ ЯВЕТЕРАН

Къуаджэу Хьакурынэхьаблэ тызыщлэм зэуитлэмэ ахэ-лэжыгъэ Хьакурынэ Налбый тыщылуклар. Лы хэклотагъэу, къабзэу зэкльупсыхыгъэу тапашхъэ къы-уцагъэр 1923-рэ илээсым къэхъугъ. Унагъоу ар къы-зэрыхъухыгъэм клэли 8 щанлугъ. Заор къыцегъэжыгъэм ыпалоклэ Налбый еджаплэр къы-ухыгъ. Гухэлэу илэгъэ пстэури Хэгъэгъу зэошхоу къе-жыгъэм чыригъэнагъ. 1942-рэ илээсым ятэ Алырэ ежыгъэрэ зэдыдащыгъэх.

ящэнэрэ Белорусскэ фронтым сыщызэуагъ. Смоленскэ щегъэ-жыгъэу Кенигсберг нэс заом сы-хэтэу сыклуагъ.

Налбый артиллерием хэтыгъ, апэ наводчыкыгъ, етланэ топом командир фашыгъ. Ыгу къэкль-жы зипэщэ топом пый бронетранспортеры зэрикьутэгъагъэр ыкль ащ пый дзэклэлэу игъуса-гъэхэм ащыщыбэ зэриукльгъа-гъэр. Ежыри а чыплэм къыща-уэгъагъ.

Заом лыгъэу къыщыхьагъэм фэшл Налбый наградэ лэаплэхэр къыфагъэшхошагъэх. Мэфэкль мафэхэм ащ ыбгъэгъу къыхъжы-укльы Хэгъэгъу зэошхом иорде-нэу ятлонэрэ степен зилэр, ме-дальхэу «За отвагу» (тлогъого-

гъо), «За победу над Германи-ей» зыфилорэр ыкль юбилей медаль пчъагъэхэр.

— Теклоныгъэшхом и Мафэ Кенигсберг шхьафит тшыжы-гъэу тыдэсыгъ, — къеуатэ Нал-бый. — А мафэр къэзгъэшлэ-щтым сщымыгъушэжыныу сы-гу къынагъ. Теклоныгъэм икъэ-бар зызэхэтэхым, зэкльэ лашэу тлэкльхэмкль тыоштыгъ. Тэрклэ ар гушлогъо ин дэдагъ.

Налбый зыхэтэгъэ частым заор ащ щухыгъэп. Эшелонхэм арагъэтлысхъэх, тхьамэфитло гъогум тетыгъэхэу Китаим игъу-напкэ нэсыгъэх. Пчыхъэм зы-дащэгъэхэ чыплэм лашэу ялэхэр зэкльэ вагонхэм къащырахыкы, зыдэщытын фэе чыплэхэм агъэ-уцухъгъ. Кыкльлэыклогъэ ма-фэм, пчэдыжыгъым сыхъатыр 6-м Налбый зыхэтэгъэ дзэ частыр заом лухъагъ. Японием а чы-плэм лэшэу зыщигъэпытэгъагъ. Квантунскэ армием советскэ дзэклэлэхэм зэо пхъашэ рашы-лэгъагъ. Топым ипашэу ащ Хьа-курынэр хэлэжыгъ. Ащ къы-зэриложыгъэрэмкль, а заом бэп ыкьудыгъагъэр. Пстэури зыфэ-ягъэр яхэгъэгъу псынклэу къагъэ-зэжыныр арыгъэ, ау Къокльплэ Чыжыгъэм етлани илээситфэ къэ-тыжыгъым фауэ хъугъэ.

1950-рэ илээсым Налбый якъуаджэу къыгъэзэжыгъ. Янэ Муслымэт ынэхэм нэпсыр къа-клэчыгъэ ыкьы пэгъокльгъагъ. А мафэм дзэм кыкльжыгъэ клэ-лэм къыфэгъушлонхэу къэклогъа-гъэр бэ.

Ятэ Алыгъ заом къыхэкль-жыныу инасып къыхыгъэп. Зы-щыклогъыгъэ чыплэри амышлэу ар зэо мэшло лыгъаеми зыди-хыгъ.

Икьуаджэу къыгъэзэжыгъым Налбый сатыушшынымкль экспе-диторэу илээс заулэрэ Иоф ышлагъэу шоферхэр зыщыгъэ-хэрэ курсхэр къыухыгъэх. Ащ лыпытуу «Автолавкэм» итлыс-хъагъ. Товар зэфэшхьафхэр цыфхэм арищэхэу илээсыбэрэ а лэнатлэр ыгъэцэкларгъ.

Унагъо ышлэнэу зытыреубы-тэм якъоджэу пшъашыгъу Къадыр-хъан къыхыгъ. Илээс 39-рэ зэшхыгъэгъуэхэр зэдэпсэуэгъэх. Кларэхэу Къэплъанрэ Аслъанрэ къафэхъуэгъэх, аплугъэх, апшъэрэ гъэсэнэгъэ арагъэгъотыгъ. Джы Налбый икльлэхэм къапыхъуа-гъэу нэбгыриплэ ял. Ахэм ягу-шлуагъо къызырэнэкли, Къадыр-хъан идунай ыхъожыгъ.

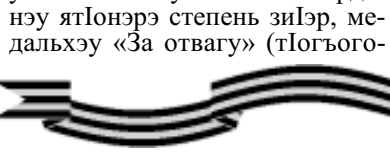
Джары къытфилотагъэр зэуи-тлэм яветеранэу Хьакурынэ Налбый. Ащ фэдэ цыфхэм щысэ атепхыныр яфэшъуаш.

Леонид МЕРТЦ.

Сурэтым итыр: Хьакурынэ Налбый.

— Сятэрэ сэрырэ къалэу Свердловскэ тащи, заводэу «Уралмаш» зыфилорэм Иоф щыг-шлэу едгъэжыгъ, — къытфегъатэ Налбый. — Дзэклэлэу тыкло-щтыгъ, дзэм ищыкльгъэ лашэхэр ыкль щэгынхэр илээс фэдиэрэ къыдэдгъэкльгъэх. 1943-рэ илээ-сым тлэми фронтым тлэхыкы, джащ тыщызгъокльгъ. Дзэ часть зэфэшхьафхэм тахэфагъ. Сэ

ГЪЭСЭНЫГЪЭМ ИНАХЪЫШУ ХИШЫХЪАГЪ

Зитхыгъэ къэнагъэр лагъэп

**Цыфым шэныгъэ гъэнэфагъэхэр езыгъэго-
тырэ кӀэлэегъэджэ сэнэхъатыр зэкӀэмэ апэ зы-
клагъэуцурэр бгъэшӀэгъонэу цытӀп. Цыфыр
емыджагъэу, шэныгъэ тэрэз ымыгъотыгъэмэ,
дунаим изытет куоу зэригъэшӀэн, ишъэфхэр
къызӀэкӀигъэхъанхэ ылъэкӀыштӀп.**

Мы мазэм (жьоныгъуаклэм) къызыхъугъэр илъэси 100 хъурэ Даур Хъазрэт Батыр ыкӀор исэнэхъаткӀэ кӀэлэегъэджагъ. Илъэс 85-м итӀу 1997-рэ илъэ-
сым идунай ыхъожьыгъ, зы-
щымылӀжыгъ илъэс пшыкӀу-
тф мэхъу. Илъэс шъэныкӀорэ ирӀ
гъэсэныгъэм илоф мыпсынкӀэ-
хэр зэшӀуиыхъэ, ыкӀуачӀэ къы-
зэрихъэу илъэпкӀ хъалӀэу фӀ-
лӀжыгъ.

1912-рэ илъэсым ар Адэмые
щыщ мэкъумэщышӀлэ унагъом
кыыхъуагъ. ЯнӀрӀ ятӀрӀ яду-
най ахъожьыфӀ колхозым шы-
лӀжыгъэх. УблӀпӀэ еджапӀэр
Адэмые къызыщӀеухым ыуж,
1927-рэ илъэсым, Краснодар
дэтыгъэ еджӀпӀэ-интернатим
чӀахы 1930-рэ илъэсым къы-
зеухым, мы кӀэлӀ дӀдӀм дӀт
кӀэлэегъэджэ институтым чӀӀ-
хъаштхэр зыщӀагъэхъазырэ
курсхэм Адыгъ хӀкуоном ишӀлӀ
хӀлӀэу ащеджагъ.

1934-рэ илъэсым Краснодар
кӀэлэегъэджэ институтыр къы-
зеухым УлӀпӀэ илъэсибл еджа-
пӀэм кӀэлэегъэджэ иофшӀӀныр
щыригъэжыгъ. Мыщ зы илъэ-
рӀ урысыбзӀмрӀ адыгабзӀмрӀ-
кӀэ щыригъэджагъэхӀу Пчы-
хъӀыкӀыкӀое илъэсибл еджапӀэм
пӀӀӀныгъэ дызӀрихъанӀу агъа-
кӀуи, 1937-рэ илъэсым нӀс иоф
къыщишӀагъ. Ащ ыуж Адэ-
мые гурыт еджапӀэм кыгъэ-
зӀжы, урысыбзӀмрӀ адыга-
бзӀмрӀкӀэ илъэсиблӀ щыригъ-
джагъэх.

1941-рэ илъэсым ПӀнӀжы-
кӀое гурыт еджапӀэм агъакӀуи
ащ ипашӀу иоф ышӀлӀзӀ, заор
къызежӀм, дӀзӀм къулыкӀу
щыхыӀнӀу ащӀагъ. КъулыкӀур
Краснодар щыригъажы Чехо-
словакием нӀсыгъ. УкраинӀэр,
Донбасс, Кырым, Прикар-
патӀер, Чехословакиер шъха-
фит зышӀыжыгъэхӀэ тидзӀхэм
ахӀтӀу, ыпсӀэ емыблӀжӀу заом
хӀлӀжыгъ. Заор ПрагӀэ ши-
ухыгъ. Ащ лӀыгъу щызӀрихъа-
гъэхэм апае Жьогъо Плъы-

жым иорден, ХӀгъӀгу заом
иорденӀу ятӀонӀрӀ степенӀ зы-
лӀр, Германием зӀрӀтекӀуагъэ-
хэм пае медалыр, нӀмыкӀхӀери
ыбгъэ кыыхъыдыкӀыхӀу 1946-рэ
ильэсым ихӀку гупсӀэ кыгъэ-
зӀжы, мамыр шылакӀэм игъӀп-
сын, егъӀдӀжӀн-пӀуныгъэ иофӀу
зыфӀзӀзӀцыгъэм лууцожьыгъ.

1946 — 1948-рэ илъэсхэм
адыгъ кӀэлэегъэджэ училищӀу
непӀ Андырхъое ХъусенӀ ышӀлӀ
зыхыӀрӀм пӀӀӀныгъэ дызӀри-
хъагъ. ИофӀу ыгъэцакӀӀрӀм
ыгукӀлӀ фӀщагъӀу, хӀшыкӀлӀ дӀ-
гъу фыриӀу зэригъэцакӀӀрӀр
къыдалытӀ, Адыгъ хӀкуоном
ипашӀу 1948-рэ илъэсым агъэ-
нӀфагъ. 1950-рэ илъэсым цы-
хӀэ кыфаши, хӀку Советым
идепутатӀу хадзыгъ. Джащ те-
тӀу хӀкум гъэсэныгъэ-егъӀдӀжӀн
иофыгъохэмкӀэ анахӀ иофшӀӀ-
пӀэ лӀгъапӀӀу, анахӀ иофыгъо
шъхъалӀхэр зыщырахъухъӀу,
зыщызӀхъащӀӀу, зыщӀагъэца-
кӀӀхӀрӀм игупчӀэ шъыпкӀӀм
итӀу Даур Хъазрэт иоф ышӀлӀнӀу
хъугъ.

Ау кыдӀхъурӀмӀ ягупсӀфӀлӀ-
жӀу тӀысыжыӀрӀмӀ ар афӀ-
дагъӀп, иофшӀӀӀлӀшӀоу кыӀлӀ-
кӀхъагъэр нахӀ зыщиупӀлӀкӀун,
зыщигъӀефӀдӀн зыщилӀӀкӀыштӀ-
хэм ягупшысӀщыгъ. ПкӀуа-
чӀэ зыфӀдизыр зызыдӀпшӀӀ-
жыкӀлӀ ащ фӀдиз кӀуачӀлӀ кып-
хӀхъоу алоба цыфӀм? ЕтӀани
анахӀ гупшысӀ шӀагъохӀр, гу-
пшысӀ куухӀр къызыщӀежӀхӀ-
рӀри цыфыгур арба? АхӀр Даур
Хъазрэт кыдильтыгъ, гъэс-
ныгъэ-пӀуныгъэм ианахӀ иофы-
гъо кыӀнхӀр, иофыгъо шъхъалӀ-
хэр зыпшӀгъ дафӀхӀр, шыӀӀны-
гъэм щызыгъӀцӀкӀӀхӀрӀ кӀэлӀ-
егъӀдӀжӀхӀр къызыщӀагъэхъа-
зырэ Адыгъ кӀэралыгъо кӀэлӀ-
егъӀдӀжӀ институтым иоф ши-
шӀӀнӀу макӀо. 1951-рэ илъэсым
къыщегъӀжыгъӀу 1992-рэ
ильэсым кыӀнӀсыжӀу апӀ
кӀэлэегъэджэ шъхъалӀу, етӀанӀ
адыгабзӀмрӀ литературӀмрӀ

якафедрӀ ипашӀу, идонцентӀу
мыпшыжӀу ащ шылӀжыгъ.

КӀӀологъӀн фае, кӀэлэегъэджэ
сӀнӀхъатыр кыыхъыгъӀу сту-
дентхэм иоф зӀрадишӀӀрӀм
имызакъоу, ежыри «кӀэлэегъа-
джӀм иоф зыдешӀжыгъфӀ, зы-
шъхъамысыжӀу еджӀфӀ нӀс
кӀэлэегъэджӀн ылъӀкӀыштӀ» зӀ-
раиорӀр зыщымыгъӀгъупшӀу
ишъыпкӀӀу зыдӀлӀжӀжыгъы-
щыгъ, пшыӀрылӀу зыфигъӀ-
уцужыгъӀри кыдӀхъугъ. Иоф-
шӀагъӀу илӀхӀр зӀфихысыжы-
хы, 1963-рэ илъэсым диссерта-
циеу ыгъэхъазырыгъэр кы-
ушыхъатыжы, филологие шӀӀ-
ныгъэхэмкӀэ кандидат хъугъ,
шӀӀныгъӀлӀжӀмӀ ясатыри хӀ-
уцагъ.

Ащ ыпалоӀкӀэ, 1961-рэ илъэ-
сым, кӀэлэегъэджэ кадрӀхӀр
гъэхъазырыгъӀнхэм илахышӀоу
хишӀыхъагъэм осӀ дӀгъу кы-
фаши, орденӀу «Знак Почета»
зыфиорӀр кыфагъӀшӀошагъ.
Даур Хъазрэт ищӀӀӀныгъэ зӀрӀ-
псаоу адыгъ лӀӀпкӀым кы-
кӀӀхъухъӀхӀр ныбжыкӀӀхэм
япӀун-егъӀдӀжӀн, ящӀӀӀныгъэ
гъэсэныгъэ зӀрипсыхъащым
пыллыгъ, шӀӀныгъэ куухӀр
аригъӀгъотынхэм тыдӀ иоф
щишӀагъӀм, ишъыпкӀӀу дӀлӀ-
жыгъ. Адыгъ хӀкуоном кы-
фишӀыгъэ пшыӀрылӀыр ыгъэ-
цакӀӀзӀ, я 4-рӀ классхэм аще-
джӀхӀрӀмӀ ащезыгъаджӀхӀрӀ-
ми апае программӀхӀр, ІӀпы-
ІӀгъу тхылӀхӀр ытхыщыгъэх,
тхылӀхӀр зытхыщтӀх автор
купмӀ пӀӀӀныгъэ адызӀри-
хъыщыгъ. Ащ кыщымыуцоу
ежымы нӀмыкӀ авторхӀр
игъусӀхӀу я 5-рӀ, я 6 — 7-рӀ, я
8 — 9-рӀ классхэм апае ады-
габзӀм изӀгъӀшӀӀнӀкӀэ тхылӀхӀр

атхыгъэх, кыдагъӀкӀыгъэх.
Мы тхылӀхӀр япӀӀӀнӀрӀ тедзӀ-
гъоу 2011-рэ илъэсым кыдӀ-
кӀыжыгъӀхӀу непи ахэмкӀэ
еджапӀӀхэм ащырагъаджӀх,
тапӀкӀи ащырагъӀдӀжӀщыгъ.
АрышӀ, Даур Хъазрэт кытхӀ-
мытыжымы, итхылӀхэмкӀэ мин
пчыагъэ хъурэ тикӀалӀхӀр кӀӀ-
лӀегъаджӀмӀ рагъаджӀх.

Илъэс 58-рӀ чӀыпӀӀэ зӀфӀ-
шъхъафхэм Даур Хъазрэт за-
щӀлажӀм кыӀӀкӀӀхъӀгъэ иоф-
шӀӀӀлӀшӀу ыпсыхъагъэх иакъы-
ли, ишӀӀныгъи, игупшысакӀи,
идунӀееплӀыкӀи, илӀдӀб шӀӀн-
зӀхӀлыкӀи. АхэмкӀэ хъалӀлӀу
адӀгуащӀщыгъэ ригъӀдӀжагъэ-
хӀми, илофшӀӀгъуӀгъэхӀми. Ри-
гъӀдӀжагъэхэм ащышыбӀр непи
гъэсэныгъэм ишӀофышӀхо щӀ-
лажӀӀ кӀэлэегъаджӀхӀу, еджа-
пӀӀхэм япашӀхӀу, усаӀлохӀу, тха-
кӀлохӀу, шӀӀныгъӀлӀжӀ инхӀу,
журналистхӀу, нӀмыкӀ сӀнӀ-
хъатхӀри ялӀхӀу.

Даур Хъазрэт ицӀыф гъӀпсы-
кӀӀкӀэ кызырӀкӀо дӀдӀу щы-
тыгъ. РигъӀдӀжӀщыгъэ сту-
дентхэм, илофшӀӀгъуӀгъэхэм за-
кыыхыгъӀщын, ашъхъарыпӀын
зышӀӀнхэм ащыщыгъӀп. КупӀу
зыхӀтым дыригъӀштӀн ылъӀ-
кӀыщыгъ, захигъӀкӀуакӀӀ-
щыгъ, сӀмӀрӀкӀу дахӀр икӀӀ-
сагъ, ІӀдӀбныгъӀшӀуи гукӀӀгъуи
хӀлӀыгъэх. Ащ пае ригъӀдӀжа-
гъэхӀми илофшӀӀгъуӀгъэхӀми
дахӀкӀӀ, шӀуӀкӀӀ игугъу непи
ашӀыжы.

СӀри Даур Хъазрэт ригъӀдӀжа-
гъэхэм сачшы. АпӀу сызыщы-
гукӀӀгъӀгъӀ мафӀри сщымы-
гъупшӀжӀу непи шӀуӀкӀӀ сыгу
кӀӀкӀыжы... Адыгъ кӀӀралы-
гъо кӀэлэегъэджӀ институтым
чӀахӀмӀ зышӀоигъохэмкӀэ
ушӀӀтын экзаменӀу диктант
адыгабзӀмкӀэ ттхыӀу щы-
тыгъ. Экзаменыр зыщедгъӀ-
жӀщт уахӀтӀр кызысӀым, ин-
ститутыпчыӀм текӀлолагъэх, ау
сӀ сычӀагъэхъагъӀп: экзамена-
ционнӀ тхъапӀр сылгыгъӀп, сы-
зӀрыс унӀм кысынагъӀу
кычӀӀкӀыгъ. СыкыӀуӀкӀыжы,
чӀӀмрӀ кӀомрӀ зӀхӀтӀу кварта-
лишӀым кхӀхъоу зычыжӀгъӀ
унӀм сыкӀӀкӀожыгъ, ау уна-
пчӀӀр егъӀтыгъӀу кычӀӀ-
кӀыгъ. УнӀр зие бзылӀфыгъэр
зысӀмыгъотым, шъхъаныгъу-

пчыӀмкӀэ сыхъагъ, сыкызыфӀ-
кӀожыгъэ тхылӀыпӀӀр кыас-
шти сыкӀачӀӀзӀ, институтым
сыкӀӀкӀожыгъ. Экзаменыр
зыщӀатырӀ аудиториер ерагъӀу
кӀӀзӀгъотыгъ, пчыӀм сытеуи
сычӀӀхъагъ. Диктантыр язы-
гъӀтхырӀ хъульфыгъэр сызы-
фаемкӀэ кызысӀуӀчыӀм, адыга-
бзӀмкӀэ диктант стхыӀн гухӀлӀ
зӀрӀсилӀр есӀуагъ.

— Ащ фӀдӀ гухӀлӀ уиӀагъэ-
мӀ, мыщ фӀдиз уахӀтӀм тыдӀ
ушылагъа? Диктантым ызыны-
кӀо атхыгъах! — кыӀуи,
ыгъӀшӀагъӀзӀ, лӀыр кызысӀ-
уӀчыӀм, кысысӀулагъэр ес-
Ӏоагъ. Зыпари кымылоу тӀӀ-
кӀурӀ егупшыси, чылӀу сызы-
щыщымкӀэ кысӀуӀчыӀгъ.
КызыкӀӀуӀчӀагъэм иджӀуап
зесӀтыжыӀм, игуапӀу кӀӀ-
щыгъ.

— Ащыгъум КъунчыкӀо-
кӀопшыӀм ичылӀ ушыщыба!
УзӀкӀӀдӀгъӀкӀожыӀн тыфитӀп,
кӀуи тӀыс, — кыӀуи, тхӀӀӀп
кӀӀбзӀ зӀготитӀу кысити,
кызынӀсыгъэхэм пыдзагъӀу
стхыӀнӀу кысӀулагъ. КъӀнагъэр
зытӀтхыхэм, сыкычӀигъани,
блӀстӀушчыгъэр, сизакъоу кыс-
феджӀзӀ, сигъӀтхыжыгъагъ.

КызырӀчӀӀкӀыгъэмкӀэ, ар
Даур Хъазрэт арыгъ. Сыкы-
зӀгъужӀом сычӀимыгъэхъан
ылъӀкӀыщыгъӀн фае — атхы-
щым ызыныкӀо атхыгъӀхъагъ.
ЕтӀани сӀ сфӀдӀхӀу чӀахӀмӀ
зышӀоигъоу кӀекӀолӀгъагъэхӀр
бӀ хъушчыгъ: а зы чӀыпӀӀм
нӀбгырих-нӀбгыриблӀыр шызӀ-
нӀкӀокъушчыгъ, аштӀщтхӀр
кызыхахыӀн икӀӀун шылагъ.
Джащ фӀдиз цыфыгыгъ гукӀӀ-
гъуи ащ сӀ кыспигъохыгъагъ.

ЗыщӀӀӀныгъэ зӀрӀпсаоу
адыгабзӀм изӀгъӀшӀӀн, изӀхӀ-
фын фӀзыгъӀорышӀӀр кӀӀлӀ-
егъӀдӀжӀ псӀеыӀблӀжӀхэм, шӀӀ-
ныгъӀлӀжӀ Іушхэм Даур Хъаз-
рӀт ахӀтӀу, мыпшыжӀу, чанӀу,
гъӀхъӀгъӀшӀлӀхӀр ышӀызӀ, илъӀ-
сипшӀ пчыӀгъэм иоф адишӀагъ.
КӀӀлӀеджакӀлохӀр, студентхӀр
зӀреджӀщтхӀ тхылӀхӀр, кӀӀлӀ-
егъӀдӀжӀхэм агъӀфедӀн алӀӀ-
кӀышт ІӀпыӀӀгъу ыкӀи ушыӀы
тхыгъэхӀу, программӀхӀу кы-
дӀкӀыгъэхэм илахышӀу зӀра-
хильхъагъэм пае адыгабзӀм
изӀгъӀшӀӀн пылӀ псӀтӀури Даур
ХъазрӀт фӀраззӀх. Ахэм шӀогъӀ
ин кыӀтӀу еджакӀлохӀми егъӀ-
джакӀлохӀми непи агъӀфедӀх.
Даур ХъазрӀт кызыхъугъэ ма-
фӀр хӀдгъӀунӀфыкӀызӀ, лӀӀп-
кӀым ыпашӀхъӀ иофшӀагъӀу
щыриӀӀр тшымыгъупшӀу, кы-
лӀжыгъӀм тӀфӀрӀ осӀшӀур
фӀтшӀызӀ, илахыӀл-благъэхэм,
иофшӀӀгъуӀгъэхэм, ригъӀдӀжа-
гъэхэм, зышӀӀщыгъӀ псӀтӀури
шӀуӀкӀӀ, дахӀкӀӀ игугъу тигуа-
пӀу тӀшӀыжы, тыгу кӀӀтӀгъӀ-
кӀыжы. Зидунай зыхъожыгъӀ
цыфым игугъу шӀуӀкӀӀ ашы-
жыныӀм нахӀ осӀ лӀапӀӀ щы-
мыӀу сӀ кысӀшӀошӀы.

ХЪАУДӀКӀО Шыхъамыз.

1941

1945

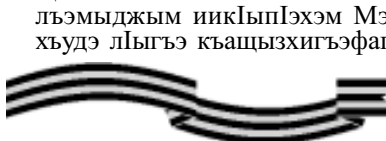
ТЕКЮНЫГЪЭМ и МАФ

A black and white photograph of a man in a military uniform, standing outdoors. He is wearing a dark, high-collared uniform jacket with several medals pinned to his left chest. The background shows trees and foliage. The letters 'ЯТ' are overlaid in the bottom right corner.

ЯТЭ ЦЫГЬУПШЭРЭП

Лыгъэм гугъэр игъусагъ

ХЪУШТ Шэбан.

1941

Жьоныгъуаклэм и 9-р —

ТЕКЮНЫГЪЭМ и МАФ

1945

Хэгъэгъу зэошхом хэлэжъэн-хэу Шэуджэн районым икыгъэхэм ащыщхэу нэбгырищ Советскэ Союзым и Лыхъужь хъугъэх. Ахэр Андырхъое Хъусен, Василий Лозовыр ыкн Павел Чаловыр арых.

РАЙОНЫМ ИЛЫХЪУЖЪИЩ

Андырхъое Хъусенэ лыгъэу зэрихъагъэр пстэуми дэгъоу ашлэ. Мыдрэ нэбгыритлур от-ставкэм шылэ полковникэу, Адыгэ Республикэм изаслужен-нэ журналистэу Сыджыхъэ Хъазрэтбий архивхэм къахи-гъотэжъхи, Василий Лозовым исаугъэт къуаджэу Хъакурынэ-хъаблэ игупчэ ит скверым да-гъэуцагъ, Павел Чаловым ишлэжъ пхэмбгъу Мамхыгъэ гурыт еджаплэм иихъаплэ дэжъ ралулэгъ.

Павел Чаловыр 1921-рэ ильэсым Ионыгъом и 30-м ста-ницэу Щэгъумэ къыщыхъугъ. 1929-рэ ильэсым къыщегъэ-

жъагъэу Хъакурынэхъаблэ шыпсэугъ. Мамхыгъэ гурыт еджаплэр къыухыгъ. Хыдзэ флотым къулыкъу шыхынэу 1939-рэ ильэсым ашагъ. Заом ичылплэ зэфэшъхъафхэм лы-гъэу къащызхигъэфагъэм фэшл 1945-рэ ильэсым игъэтхэпэ мазэ Советскэ Союзым и Лы-хъужьыцлэ къыфагъэшъошагъ.

Василий Лозовыр 1916-рэ ильэсым чъэпыогъум и 9-м Шэуджэн районым шыщ къу-тырэу Михайловым къыщы-хъугъ. Гурыт еджаплэр ащ къыщиухыгъ. 1937-рэ ильэ-сым дзэм къулыкъу щышлэнэу ащи, ильэситло къэтыгъ. Ащ

ыуж етлани 1942-рэ ильэсым дзэм ашагъ. Хэгъэгъу зэошхом 1943-рэ ильэсым игъэтхэпэ мазэ къыщегъэжъагъэу хэлэ-жъагъ. 1943-рэ ильэсым ичъэ-пыогъу мазэ и 26-м Совет-скэ Союзым и Лыхъужьыцлэ къыфаусыгъ.

Теклюныгъэшхом и Мафэ районым игъэклотыгъэу шыха-гъэунэфыкышт. Заом хэлэ-жъагъэхэм, анахъэу лыхъу-жъыцлэ къызыфаусыгъэхэм, ящытхэу алотэшт, ахэр ныб-жыкълэхэм шысэтэхыплэ афэ-хъунхэм фэгъэхыгъэ амалхэр зэрахъащтых.

ЛІХЪУСЭЖЪ
Хъаджэртбий.

Сурэтхэм арытхэр: Павел Чаловым ишлэжъ пхэмбгъоу Мамхыгъэ гурыт еджаплэм ралулэгъэр ыкн Сергей Лозовым исаугъэтэу Хъаку-рынэхъаблэ шагъэуцугъэр.

Хэгъэгъу зэошхор Хъыщэчыгъэ хъулыф-гъэхэу ыкн бзылфгыгъэхэу пый хъащхъурэлум теклохи, иб изыщытлыхъажыгъэхэм къы-дахыгъэ теклюныгъэр цыф мил-лион пчъагъэм ягуапэу хагъэ-унэфыкышт. Тицыфхэм сыд фэдиз квин ащэчыгъэр, сыд фэдиз юфшлэн зэшлуахыгъэр зэо ужми къэралыгъошхо зэ-хэкъутагъэм изэтэгъэпсыхъа-жынкылэ?!

Зигугъу къэсшыгъэ лъэхъа-ныр дунэе хъугъэ-шлагъэхэмклэ клэкы, ау ар цыфым зэпичы-ныр гъогу кыхъэу шытыгъ. А лъэхъэнэ хылыгъэр ищылэныгъэ гъогу къыхиубытагъ фронтови-кэу Хъаклэцлыклу Адам Медэ ыкыом. Ар жьоныгъоклэ мазэм и 21-м, 1922-рэ ильэсым аб-дзэхэ къоджэ инэу Хъакурынэ-хъаблэ шыщ мэкъумэщышлэ унагъом къыхъухъагъ. Мы са-тырэхэр зэхъыллагъэхэр зэо мэшлошхом зилахышлу хзы-шылахъагъэу, зэо ужми хэгъогу зэхэкъутагъэм изэтэгъэпсыхъа-жыгъом апэ итыгъэхэм ащы-щыгъэу, псаоу къытхэтыгъэмэ зыныбжэ ильэс 90-рэ хъушты-гъэ Хъаклэцлыклу Адам ары.

Адам гурыт еджаплэр къэ-ухыгъо имыфэзэ клэлэ дэдэу фронтым 1941-рэ ильэсым лу-хы, 1943-рэ ильэсым нэс зэуа-гъэ. Ар саперыгъ, разведчи-кыгъ, госпитальми члэлыгъ. Улэгъэшхо тельэу 1943-рэ ильэ-сым къызегъэзэжыым «Свиде-тельство о болезни» ылоу гос-питалым къыщыратыгъагъэм итхэгъагъ клуачлэклэ юф ышлэ-ныр къызэремыклуштыр. Ащ пае ильэситплэ шысыгъ.

Ильэситлум къехъоу заом зыхэтыгъэм къыныгъо зэфэ-шхъафэу бэ зэпичыгъэу Адам къылотэжыщыгъэр. Тикъэра-лыгъо заом зэрэфэмыхъазы-рыгъэр къыгъэлъагъоу ащ къыхигъэщыщыгъэр къуа-

джэм зыщыдэкыгъэм щегъэ-жъагъэу тыдэ клуагъэми, ку е машинэ исэу, шыоу зеклуагъэу къызэрэхэмыкыгъэр ары. Джащ фэдиз гъогууанэр лъэсэу зэпичыгъ.

Апэрэу Адам фронтым зылухъэгъагъэр 1941 — 1942-рэ ильэсхэм якымаф. Ростов дэжъ шыклогъэ зэошхорэр иушэтыплэмэ ублаплэ афэхъу-гъагъэх. Пыим къалэр ыштэ-мэ, къытырахыжъэу зыщы-тыгъэ зэо жъотым хэтыгъ.

ФРОНТОВИКЫМ ИЩЫЛЭНЫГЪЭ ГЪОГУ

1942-рэ ильэсым иапэрэ мазэ-хэм ашыщ Адамэ иписымэу къытхыгъагъэм мырэуштэу итыгъ: «Хъакъунэмэ ащыщ клалэу сигъусагъэр къаукли, слэклэ згъэтыллыжыгъыгъэш, тятэ писымэр ащ илахылыгъэу къуаджэу Мамхыгъэ дэхэм альерэгъэлэсыжъ». Къызэ-клэжыми къылотэжыщыгъэ Ростов къаштэжынынэу зыщы-тыгъэ лъэхъаным псыхъоу Дон зэрикыштхэр чэщырэ зрагъэ-хъазырыщыгъэр. Клалэхэм ащыщ зымыухъумэу зыкызе-лэтым, нэмыщ снайперым къы-уклыгъагъ.

Джащ фэдэу къехъуллагъэу къылотэжыщыгъэр бэ. Ежыым ятлонэрэу улэгъэ хылыгъэ къызщытырашъагъэр Къэ-бэртэе-Бэлъкар АССР-м ит

псыхъом тель лъэмыджэу ти-дзэхэр зэрыклонхэ фэгъгъэм пыим чилъхъэгъэ лагъымэхэр къычлахынхэу загъаглохэр ары. Адамэ саперхэм ахэтыгъ пый пулеметэу псырыклым итыр къызоам.

— Сыгужъауаклэ псы стыр къыдаклагъэм фэдэ къэхъу-гъэти, Із сэмэгумкы сыбгъэ сы-дэлэбжыын слуй шхъае, Іэр пымытыжыым фэдэу къэзгъэ-хыен слэкыгъэп, — къыло-тэжыщыгъэ Адамэ. — Із джабгъумкы сызыталабэм, сы-

зэрэулагъэр къэсшыгъэ. Чэщ зэ-хъуми ракетэхэр къатлупшы-щыгъэхэти, пулеметым икыэ-он зэпыуштыгъэп. Із улагъэр бгырыпхым дэзгъани, авто-матыр саклыб илэти, ыкыопс цапэклэ слыгъэу сиджэмакэ джэуап къэзымытыжыгъэр нэб-гырихым сяншыллэгъ. Ахэм псаоу зи ахэтыжыгъэп. Ятло-нэрэ мафэм тидзэклогъэхэм пы-идзэхэр зэклагъэх, сэри сани-тархэм сыкъагъотыжыгъ.

1943-рэ ильэсым Адам ылэ

щытыгъ. Пенсием зэклом райо-ным общественнэ юфшлэнэу шызэшлуахыгъэрэм ахэлажъэ-щыгъ. Сэкъатныгъэ зилэхэм ярайон организации ильэсыбэрэ итхэмэзгъэ. Аужыр ильэсхэм Адыгэ Республикэм и Прези-дент дэжъ нахыжъхэм ясове-тэу шызэхашагъэм хэтыгъ.

Адам къэралыгъом къы-фигъэшъошагъэх Хэгъэгъу зэ-ошхом иорденэу апэрэ степень зилэр, Жьогъо Плыжыым иор-ден, Теклюныгъэм фэгъэхыгъэ юбилей медальхэр, Георгий Жуковым имедаль, «Улэш-гъэ Клуачлэхэм ильэс 70-рэ аныбжэ» зыфиорэ медалыр, хэгъэгъу фашист техаглохэр зырафыжыгъэхэр ильэс 50 зэрэхъугъэм фэгъэхыгъэ та-мыгъэр.

Адамэ фэгъэхыгъэу «Не жил, а горел» ышхъэу Шэу-джэн район гъэзетэу «Зарям» журналистэу Кыкы Аслан статья къыригъэхъагъагъ. Шхъэу фишыгъэм къыуегъа-шлэ Адамэ хэтрэ цыфи ишлуа-гъэ ригъэкыныр, сыдрэ юфи изэшлохын хэлэжъэныр шэ-нышлоу зэрэхэлыгъэхэр. Ащ ежыыр игъунэгъугъ. Ащ иса-бынгъуи, икылэгъуи, лы хъуи юф ышлэныр зырегажыи Ада-мэ инэлплэгъу итыгъ. Сит-хыгъэ Аслан игушылэхэмкы къэсыухыжыщыт (урысыбзэу зэрэтхыгъэр къэсэгъэнэжыи): «А каким замечательным был Адам Медович — такого надо было поискать! Горе ли у человека или радость, первым, кто к нему придет, был он.

Причем, приходил не просто так, а оказывал и моральную, и материальную поддержку».

ХЪАКІЭЦЫКІУ
Сахъид.

Сурэтым итыр: Хъаклэ-цлыклу Адам.

АДЫГЕИР, МЫХЭР О УИЦЫФЫХ!

1937-рэ илээсым ижьоныгъо-клэ мазэ и 5-м Пшыжъ лйакоу Пшыжъхьаблэ дэсым кыяхэ-хьуагъ джыри зы клэлэ. Ятэ Билъэустэни, янэ Сари ягушйуагъо чылэр кызыпчыкыхьагъ.

Зэо мэфэ хьылъэхэм якыныгъо лыхь икьуаджэ зыщылъэбэ-кьорэ уахьтэм зыцкыгуго тефэгъэ Кимэ инасып кыыхьыгъэп ятэ бэрэ кышъхьашытыныр, ащ илэшлугъэ зехишлэныр. Билъэустэн зэрэфэлъэклэу колхозым шылажъэзэ, лажьы хьакыи имылэу агъэтлысыгъ, клэлитлур ишъхьэгъусэ кыылъэхэнагъэх. Илээсиллым итыгъ а лъэхьаным Кимэ, ышнахьыклэу Борисэ илээситлур ыныбжыгъ. Зэшитлур ашыпхьу Мирэ закъо ятэ зыдашыгъэм башэ темьшлэу кьэхьугъ.

Джарэушгъэу зэо охьтэ кыным сабыишъыр Сарэ изакъоу ыплунхэ, ригъэджэнхэ фаеу хьугъэ. Ащклэ Ипылэгъушлэу ным илагъ клэлэхэм янэжъэу Гошчэхьу.

Кимэ илээсибл эджапИэу якъуаджэ дэтым апэрэ лъэбэкъур зычлэдзэм яни ежьымы ягушлэгуагъ. Апэрэ клэлэгъаджэу илэгъэ Бьшчэкъо Нэфсэт непэ кызынэсыгъэм гушылэ дэхабэу фи-гъэшъошэщыгъ физэпчыгъафэрэп. Ащ фишлэшъуштым, ыцлэ кызы-зэрэхигъэщыштым лпыккым зепуом бэрэ ягушпысэщыгъ. Кы-угушпысыгъ ыкли. Совхоз-заводу «Элит» зыфилоу зипэщэгъэм косметикэм ишыклэгъэ пкыгыгъо зэфэшъошэщыгъ кышъагъэхьазы-рхэу зауэблэм, апэрэ духэу кыда-гъэклыгъэм «Нэфсэтклэ» ри-гъэджэгъагъэх.

Я 7-рэ классыр ячылэ кызы-щеуэхым ягъунэгъу къуаджэу Хьатыгъужьыкыуае дэт гурыт эджапИэм Кимэ иеджэн шылы-гъэклогатэ. Эджэгъу мафэ кьэс лъэсэ пчэдыжыкырэ километрик ыклуштыгъ, пчыхьэрэ ядэжъ кьэ-кложьыштыгъ. Анахь дэгъоу эджэхэу классым исыгъэхэм Кимэ ашыщыгъ. Ар 1954-рэ илээсым кыбухыгъ.

1954-рэ илээсым зычлэхьэгъэ Кубанскэ мэкъумэщ институтым имеханическэ факультет илээси-

тфэ шеджагъ. Янэу ышырэ ышы-пхьурэ кызылъэхэнагъэхэу къуа-джэм кыдынагъэм пае клэлэмклэ а илээсхэр псынклэгъуагъэхэп. Зэ-пчыгъэх ахэр. Кын елэгъуыи, институтыри дэгъоу кыбухыгъ.

Илээс 53-рэ тешлэжыгъ дип-ломыр кызыратыжыгъэм. Ичы-лэ кыгъээзжыныу хьугъэп, агъэ-кыуагъ къуаджэу Кошхьаблэ дэ-тыгъэ колхозуу Кировым ыцлэклэ шытыгъэм инженер шъхьалэу.

— Апэрэ Инатлэ сэрклэ хьугъэу сызылхьагъэр згъэцклэ-ным пае склуачи сиуахьти са-шъхьасыгъэп, — ело Кимэ. — Илээс 22-м ситыгъ. Зыкли сы-кыгъаштэгъэп Иофшлэным.

Илээситлур ехьу иапэрэ Иоф-шлэн ыгъэцклэгъэу пшыжъхьэ-блэ клэлэм тхьамэтэ Инатлэр кы-рапэсыгъ: эджэркьое колхозуу «Путь к коммунизму» зыцлагъэм пащэ фашыгъ. Псынклэгъуагъэп илээс 24-м ихьэгъэ клэлэмклэ трудодени зыщатхьыжын амы-лэклыштыгъэ колхозым, илээ-силлэ хьугъэу коцуу кьалэжы-гъэр зыщарамыгъыжышъушты-гъэм пэщэныгъэ дызэрихьаныр.

Алгылэсыгъагъэп электриче-ствэр колхозым хэхьэхэрэ къуа-джэу Эджэркыуаэр кьутырэу Со-коловымрэ. Былым тлэклогу ялэр зыщалыгъ псэуалъэхэр зэхэтэ-кьонхэм нэсыгъагъэх. Бэ джаш фэдэ шыклэгъэ инэу Кимэ тхьа-

матэ зыфашыгъэ колхозым ила-гъэр. Ахэр дигъэзыжынхэу, гъэ-хьагъэ ашлэным лэжьаглохэр физэхицэнхэу зышыгугыгъэхэ клэлэм кыгъэукугыгъэжыгъэхэп.

— Клэным фэдэ кызыреты-рэм сышыгъозагъэти, ащ ыубы-тырэ чыгур гектар 510-м нэз-гъэсыгъагъ, — гушпысэ чыжъ-хэм заритыжыгъэ, Кимэ кыс-фелуатэ. — Ащ илэлэжъэн клэз-гъэгъушлугъэх, аугъоижьырэ клэ-ным лэжьапклэр епхыгъэу шлы-гъэ. Клэным кыкылэклоштым

зыклелъэлугъагъэхэр, ар кьафи-гъэцакли, къуаджэм кыдытэ-джагъ эджэплэ унэ шлагъо.

Кьэлэ шылаклэм зыщиушэты шлоигъоу Пшыжыкыр Мыекыуапэ кыуагъэ. Хэку исполкомым мэ-кыу-мэшымклэ игъэлорышлэплэ инженер шъхьалэу илээсым ехьу-рэ шылэжыагъ, ау илэжъэклогу ыкьудыижыгъ къуаджэм. Апэу Иофшлэныр зыщыригъэжъэгъэ кощхьэблэ колхозуу Кировым ыцлэклэ шытыгъэм кыгъээзжыгъ. Джы ащ итхьаматэ хьугъэ.

Ишлэушлагъэ щытхьу кыыфихьыгъ

ипроцент 40-р ар зылэжыгъэм лүклэжыштыгъ. Джары клэп-лэжхэм атефэжыкырэри, колхо-зым фэдэу хыкырэри нахьыбэ зыклэхьугъагъэхэр.

Ащ фэдэ Иофшлагъэхэм кьаклэ-кыуагъэр ары тхьаматэм амал кьэ-зытыгъагъэр электрическэ осты-гъэхэр Эджэркыуаэрэ Соколо-вымрэ зэфэдэклэ кьащыблэхэ шыгъэнымклэ. Ащ даклоу бы-лым пашхьэрэ зыщалыгыштыгъ фермакли аригъэшлэуагъэ. Фер-мэжымы чырбышым хэшлыкы-гъэ кьакыкыкышаригъэгъэпсы-гъагъэх.

Тхьаматэр лъэшэу фэягъ Эджэркыуае итеплэ кьэзыгъэ-бжышлэшт псэуалъэхэмклэ «ыфэпэным». Лъэшэу яшыклэ-гъагъэ эджапИэр зычлэтышт унэ зэ-тегъэпсыхьагъэ, ау псэоллэхом ишлэны пэлухьан мылку илагъэп зыкьэзылэтыжыкырэ колхозым. Джары кьоджэдэхэр Бэрэдэж Нухьэ Ипылэгъу кьафэхьунэу

— Илээсибгъоу сызытхьамэ-тагъэм колхозми, къуаджэу Кош-хьаблэ язэтегъэпсыхьанклэ сшлагъэр маклэп, — зыфэгъээжы-гыкылэ Кимэ а уахьтэм. — Тикол-хоз хэкум шыпэрыгъэхэм ашы-щыгъ. Лэжъэкло шлагъохэу Иоф-зидэсшлэгъэ пстэуыи, а лъэхьа-ным партием ирайком иапэрэ сек-ретарыгъэхэу Ипылэгъушлэу тилэ-гъэхэ Тхьагъэпсэу Хьамеди, Алы-бэрд Рэмэзани лъэшэу сафэраз.

Кимэ Инатлэ джыри кы-фыхахыгъ: 1977-рэ илээсым Кошхьэблэ районым ит совхоз-заводу «Элитым» пащэ фа-шыгъ. «Элитым» а лъэхьаным эфир дагъэ зыхафьэрэ культурэ-хэр арых анахьэу шалэжышты-гъэхэр, фэдэу ащ хахыштыгъэри мэклагъэп. Бжыхьэ-клымэфэ уахьтэм цыфхэр зыщылэжъэнхэ ялэным пае парфюмерышлэ цехым Иоф рагъашлэщыгъ. Кимэ псэ-оллэшлэ бригадэ зехишагъ, гъуч-бетон псэоллэпхьэхэр кызыща-

гъэхьазырыштхэ цех аригъэгъэ-псыгъ. Пшырэлы шъхьалэу ди-ректорыклэм зыфишлыжыгъагъ совхоз-заводым хэхьоныгъэ зэ-ришлыштым даклоу, поселкэр нахь зэтегъэпсыхьэгъэныр ыкли ащ газыр шагъэфедэ шлыгъэныр, зэклым псэулэу унэхэр ялэу гъэ-псыгъэныр, културэм и Унэу спортзал зыхэтэр, лэзэплэ дэгъу-рэ нэжъ-лужьхэм апае интернатрэ, былымэхэу фермакли ягъэшлы-гъэнхэр. А пстэури шытхьу хэ-лэу Пшыжыкым зэшлэуихыгъ.

Совет хэгъэгъушхор зызэбгы-рэр нэуж Кимэ зипэщэ совхоз-заводу ЗАО-у «Элит» хьужы-гъэ. Федэ бэу зыхахыштыгъэ эфир дэгъэхэклэ културэхэр амы-шлэжыштыгъэхэм, лэжыгъэ зэфэшъхьафхэр агъэбагъошты-гъэх, былымхьунымкли гъэхьагъэ ашыштыгъ.

Директорыжъэп джы Пшыжъ Кимэ, пенсиом кыуагъэу посел-кэу Майскэм шэпсэу, икьоджэ гушпсэу Пшыжъхьаблэ шыгъу-шпэрэп. Илээс 40-м ехьу пэщэ Инатлэхэр зыгъэцклэгъэ пшыжъ-хьэблэ клэлэм илофшлагъэ ифэ-шшошэ уасэ кьыфашыгъ: Октяб-рэ революцием, Лэжъэкло Быракъ Плыжыкым яорденхэр, Урысыем и Шытхьу орден, медальхэр кы-фагъэшъошагъэх. «Адыгеим и Шытхьуэхэ» зыфилоу медалэу N 5-р зытэтыр кырапэсыгъ, Адыгэ Республикэм мэкыу-мэ-шымклэ изаслуженнэ Иофшлэ. Комсомолым ия 15-рэ зэфэс иде-легатыгъ, кьоджэ, район, хэку советхэм ядепутатэу бэрэ ха-дзыгъ, партием ирайон ыкли ихэку комитетхэм ахэтыгъ.

Пшыжъхьаблэ иклэлэ лүгъэ гъашлэм ижъуагъоу зехигъэна-гъэр бэрэ кыыхьыжыкыштыгъ лъэп-кым итарихьэу уахьтэм зэхилъ-хьэрэм. Нэрымылэгъу саугъэтэу ицыфыгъэ дахэклэ, илофшлагъэ-хэмклэ, ишэн шлагъэхэмклэ зы-фигъэгъуштыгъэри лытэныгъэу фашлырэм шъошэшлоу ренэу илэшт.

ЛЭХЪУСЭЖЪ
Хьаджэрэтбый.

Клэлэгъэджэн Иофым пылэу тиреспубликэ зы нэбгыри исэп Пэнэшъу Саудэт ымышлэу тломе-тыхьамыкыон тшлэшлы. «Шытхьу лыерэ убуклаерэ зэфэдэ» аломи, Саудэт кыылэжыгъэ шытхьур зэ-клэ кьилотыкыгъуай. Ащ ри-гъэджагъэхэр, Иоф дэзышлагъэхэр ащклэ шыхьатых.

Пэнэшъу Саудэт Теуцожь рай-оным ит къуаджэу Къунчыкыо-хьаблэ 1932-рэ илээсым жьоны-гъоклэ мазэм и 10-м кышы-хьугъ. Клэлэцкыкыкы зыгорэхэр кыгурылохэ, зэригъафэхэ, шылэ-ныгъэм хэль-хэсыр зехигы зы-шыхьурэ уахьтэр Хэгъэгу зэ-ошхом тефагъ. 1942-рэ илээсым, нэмыц техаглохэр Адыгеим кы-зехьэхэм, Саудэт илээси 10 ыныбжыгъ.

Пэнэшъу Саудэт кызырэхьу-хьэгъэ унагъом итхьамыклагъо-хэр а зэо мэхьаджэм ышэклэ кьэ-жыагъэх. 1937-рэ илээсым ащ ятэу Исмахьилэ хабзэм ыгъэпшы-нагъэхэм ахэфагъ. Ащ диным ылыныкыоклэ шлэныгъэшхо илэу шытыгъ, къуаджэм иимамыгъ. Ары хэбзаклэм ымыдагъэри, фи-мыгъэгъуыгъэри.

Тыр зыдашым, унагъом клэлэ-цыкылих кынагъ. Ау ахэми ямып-лэхэу «лэпккым ипый» алуи, унэгъо лэплэ тлэклогу ялагъэм фы-рикъужьэу шагум дашыгъ. Исмахьилэ иунагъо кызышчыбгы-нэрэ уахьтэм аужырэ лъэлэу ишъхьэгъусэ кыыферилагъэр исабыйхэм гъэсэныгъэ ягъэгъо-тыгъэныр ары.

Пэнэшъу Исмахьилэ илфы-гъэхэр зэкклэ эджагъэх, сэнэхьат-

Саудэт ишлэныгъэ гъогу

хэр зэрагъэгъотыгъэх. Ахэм кьа-хэклыгъ клэлэгъэджэ нэбгыриш, библиотекэ Иофшлэ, зоотехник.

1943-рэ илээсым имээсэ мазэ пыр рафыжыи, Адыгеир шъхьа-фит ашыжыгъагъ. Ащ кыкылэ-лыкылогъэ илээсым эджапИэхэм япчэхэр кызылэуахыжыгъэх. Клэлэгъэджэхэр икьуштыгъэхэп. Саудэт ежъ илэгъу нэбгырабэмэ афэдэу Иоф ышлэзэ эджэщыгъэ. 1945-рэ илээсым ащ я 4-рэ клас-сыр дэгъу дэдэклэ кыбухыгъ. Ащ кыкылэлыкылогъэ илээсишым Пэ-нэшъу Саудэт гъунэгъу кьутырэу Городскоим клозэ, я 7-рэ классым шеджагъ. Къуаджэу Пэнэжы-кыуае я 8-рэ классыр кышчы-хыгъ. Гурыт эджапИэр кыбухыным пае Саудэт джыри зэ эджапИэр

зэблихьун фаеу хьугъэ. 1953-рэ илээсым Джэджэхьаблэ дэтыгъэ эджапИэр кыбухи, джа илээс дэ-дэм Адыгэ кьэралыгъо клэлэгъэ-джэ институтым филологиемклэ ифакультет члэхьагъ.

Мы институтым зышеджэгъэ илээсхэр Пэнэшъу Саудэт шлыкы-ыгу кыинэжыгъэх. Шлэныгъэу арагъэгъотырэм даклоу студент-хэм илээс кьэс Иоф арагъашлэ-щыгъэ. Я 4-рэ курсым ыуж Са-удэт ащ фэдэ Иофшлэ бригадэм хэтэу Казахстан шылагъ.

Клэлэгъэджэн Иофшлэныр Нэ-чэрэзые гурыт эджапИэм шыри-гъэжыагъ. Ащ ыуж Саудэт Хьа-курынхьэблэ гурыт эджапИэм, ежъ икьуаджэу Къунчыкыо-хьаблэ адэт эджапИэхэм клэлэгъа-джэу, завучэу Иоф ащишлагъ. Джаш фэдэу клэлэгъэджэн Иоф-шлэным хэшлык ин фырилэ хьу-гъэу Саудэт клэлэгъэджэхэм язэ-нхьат зышыхагъэхьорэ институ-тым кьашэжыгъ. Мыщ илээс 16 Иоф шишлагъ. 1990-рэ илээсым Пэнэшъу Саудэт пенсиом кыуагъэ. Ау ащ джыри Иоф ышлэ шлои-гуагъ.

1992-рэ илээсым мэлылфэ-гъум клэлэгъэджэ училищэу Ан-дырхьуае ыцлэ зыхьырым име-тодическэ кабинет лаборанткэу лохьэ. Ащ ыужырэ илээсым адыгэ литературэмклэ ригъэджен-хэу сыхьатхэр кыратых.

Пэнэшъу Саудэт иИофшлэны

кыкылэуагъэхэу тынхэр илэх. Ау апэрэ шлухьафтыныр ыгу кьэ-кыжы зэпыт. А лъэхьаным Са-удэт Теуцожь районым Иоф ши-шлэщыгъэ. Илээситлур Иофшла-гъэу илэм районом уасэ кыфи-шлы, кьалэу Шьачэ агъэклогъагъ. Ежъ фэдэ клэлэгъэджэ пэрытхэм ягъусэу Николай Островскэм ишлэжэ епхыгъэ чыплэхэр кып-лэхьыгъагъэх.

Пэнэшъу Саудэт илээситло зэ-клэлыкылоу Теуцожь районымклэ къуаджэу Джэджэхьэблэ Сове-тым идепутатэу хадзыгъ.

Тыдэрэ чыплэ Иоф зыщешлы Пэнэшъу Саудэт зыфэгъэзагъэр дэгъоу зэригъэцклэштым пы-лыгъ. Ащ кыфагъэшъошагъэх медальхэу «За доблестный труд», «За самоотверженный и добле-стный труд в период Великой Оте-чественной войны», «Иофшлэным иветеран», «К 60-летию Победы», «К 65-летию Победы» зыфило-хэрэр.

Адыгэ хэкум, Адыгэ Респуб-ликэм, республикэм ипрофсоюз-хэм ящытхьу тхылыхэр илээс зэ-фэшъхьафхэм ащ кыратыгъэх.

Клэлэгъэджэн Иофшлэным даклоу Пэнэшъу Саудэт обще-ственнэ Иофхэми, егъэджэн тхылыхэм якьыдэгъэжыны хэлэ-жыагъ, Иофшлэклэ-шлыклэ амал-хэр зэхэуытагъэхэу кызышчы-утыгъэ буклетхэр илээс зэфэшъ-хьафхэм Саудэт кыдыгъэжыгъэх.

Адыгэ лъэпкым ишэн-хабзэ-хэм афэгъэхьыгъэ тхылыгъэу шлэныгъэлэжъ конференцием хэ-лэжыагъэхэм яИофшлагъэхэр кызышчыаутыгъэхэм Пэнэшъу Саудэт истатэу «Тхьэлъэлур, тхьэлъанэр, тхьэрылор адыгэмэ плуныгъэм зэрэшагъэфедэщы-гъэр» зыфилоу кыдыхьагъ.

Саудэт плуныгъэ-гъэсэныгъэм фэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр респуб-ликэ гъээтхэу «Адыгэ макъэм» кышышчыгъэх.

Клэлэгъэджэ колледжым Иоф зыщишлэгъэ илээсхэм Пэнэшъу Саудэт тиадыгъэ тхаклохэм, уса-клохэм афэгъэхьыгъэ зэхьахьэр, зэлыкэхэр бэрэ зехишагъэх. Ри-гъаджэхэрэр Адыгэ лъэпкэ му-зейм ышлэщыгъэх, лъэпкэ кул-турэр ашлэу, ар ягунэсэу плугъэн-хэмклэ ащ шызэхьышэрэ экскур-сиехэр Ипылэгъу ышлыштыгъэх.

Мы мафэхэм Пэнэшъу Саудэт ыныбжэ илээс 80 мэхьу. Зыгъэпсэфынэу зытлысыжыгъэр илээситлур хьугъэ нылэп. Пэнэшъу Саудэт фэгъушлонхэу, ар кызышчы-хьугъэ мафэм илахьылхэр зэкклэ кьэзэрэуыгъоштыгъ. Джыри илээ-сыбэ кыгъэгъэпэнэу, ыгу зыфэ-гъухэрэм насып ялэнэу, ижъау бэрэ члэтынхэу фэлъэлэштыгъ. Тэ-ри а лъэу пстэури кьадэхьунэу, Пэнэшъу Саудэт бэгъашлэ хьунэу фэтэлэу.

ПЭНЭШЪУХЭУ Зар, Марин,
зэкклэ илахьыл гъусэхэр.

1941

Жьоныгъуаклэм и 9-р —

ТЕКЮНЫГЪЭМ и МАФ

1945

ВETERАНХЭМРЭ НЫБЖЫКІЭХЭМРЭ

Мэфэкл зэлуклэгъухэр

Хэгъэгу ззошхом и ветеранхэр, заом ыкыб щылэжъагъэхэр тилъаплэх. Текюныгъэр къэзыгъэблэгъагъэхэм язэлуклэгъухэм Адыгэ Республикэм иныбжыкІэхэр чанэу ахэлажъэх.

Заомрэ ІофшІэнымрэ яветеранхэу Тыу Аминрэ ХьакІэмызэ Мыхьамодэрэ тиреспубликэ дэгъоу шашІэх. М. ХьакІэмызэр Кошхьэблэ районым икьуаджэу ХьакІэмызые шапІугъ. Тыу Амин кІэлэегъэджэ сэнэхьатым феджагъ, партизанэу щытыгъ, иззо гъогухэр ІэкІыб хэгъэгумэ анэсыгъэх.

— Текюныгъэм и Мафэ фэгъэхьыгъэ зэхахьэхэм тахэлажъэзэ тыгу къэдгъэкІыжырэр макІэп, — еІо Тыу Амин. — ТиныбжыкІэхэм лъэшэу сафэраз. НэгүшІоу кытпэгъокІых, тарихъ къэбархэм къакІэупчІэх.

Сурэтым итыр: **ныбжыкІэхэр ветеранхэу А. Тыумрэ М. ХьакІэмызэр аІукІагъэхэу георгиевскэ лентэхэр абгъэхэм ахашІэх.**

ЗИКІЭЛЭЦЫКІУГЪО ЗАОМ ТЕФАГЪЭХЭР

Лъапсэр къызыщезжъагъэр Джамбэчый

КІэлэцІыкІоу къуаджэм дэсызэ фашист дзэкІолІхэр зэп зэрильэгъугъэхэр. ІашэкІэ ямызэуагъэми, нэшІукІэ яплъыщтыгъэп. Адыгэ Республикэм культурэмкІэ изаслуженнэ ІофышІэу, композиторэу, журналистэу Бысыдж Муратэ юбилей ехьулІэу гущылэгъу тыфэхъугъ.

— Илээси 10-м ситэу нэмьщ Іуэшыгъэхэр Джамбэчые кыдэхъагъэх. Мотоциклэм тесыгъэх. Гъомылапхъэхэр чылэм дэсхэм аІахыщтыгъэх. КІэнкІэр якІэсагъ, щэ ешъонхэу фэягъэх. Чэмьщхэр аугъоизэ, шъофым чэмэу щыІэхэр арагъэщыщтыгъэх.

— Фашист дзэкІолІхэм шъуащыщынэщтыгъа?

— Сэ сыкІэлэцІыкІугъ, бэ кызыгурымыІоштыгъэр. Сятэ заом ыкІыб ашагъэу къалэу Златоуст щылажъэщтыгъ. Ашхын амыгъотэу нэбгырабэ дунаим зэрехыжыгъэр нэужым къысфалотэжыщтыгъ. Фашистэу тичылэ кыдэхъагъэмэ ащыщ партизанхэм заукІым, тимамыр цыфхэр нэмьщхэм зэхагъэуцохи, щэ-гынхэр атырапхъанкІэхэзэ аукІыгъагъэх.

— Уятэу Асхъад къызегъэзэжым сыда апэу кыуиІогъагъэр?

— НэгүшІоу кыспэгъокІыгъагъ — жар къэсшІэжы. Ыцэхэр Іутыжыгъэхэп, сымэджагъ. Сятэ къэшъокІо ІэпІасэу щытыгъ, чылэм иджэгухэм ахэлажъэщтыгъ. Заом ыуж кІэлитІу

кыфэхъугъ — Аслъанрэ КъэпІанрэ.

— Мурат, композитор сэнэхьатыр кыхэпхыгъ, консерваториём ущеджагъ. Музыкэр орыкІэ сыда?

— СищыІэныгъэ музыкэмрэ оредымрэ къагъэбаигъ.

— Патриотическэ темэр нахьыбэрэ кыхэпхыным лъапсэ фэхъугъэр къыталоба.

— СшІэрэп о кызырэптхыжыщтыр, ау сянэ-сятэхэм, си Джамбэчые лъапсэр къащезжъагъэу, щыпытагъэу сэлъытэ.

— Джамбэчые фэгъэхьыгъэ оредыр зэрэуусыгъэм анахьэу узэригъэгупшысагъэр къэошІэжъа?

— Илээси 130-рэ сикъуаджэ зэрэхъурэм ипэгъокІэу Жэнэ Къырымызэ игущылэмэ атехыгъэу оредыр сыусыгъагъэ. Шъэожэ Розэ мэкъэ чэфкІэ Джамбэчые иорэд кызыхедзэм, нахьыбэрэ сытхэ шІоигъо сыхъугъагъ. Оредым пае кызыпфэгүшІохэкІэ, узэгупшысэнуу щылэр бэ...

— Лыхъужэ оредхэм

якъежъакІэ укытегущылэ сшІоигъу.

— Ным ыкъо икІодыкІэ ашІэрэп, заом кыкІыжыгъэп. Фэхыгъэуи къэбар зэхихыгъ шъхъае, ныр мэгугъэ — икІалэ ежэ. КъумпІыл Къадырбэч иусэ техыгъэ оредыр сыусыгъэ. Жэнэ Нэфсэтрэ Лъэцэрыкыо Кимэрэ оредым тамэ ратыгъ. Нэпсыр къэзыгъэкІорэ оредмэ ар ахэсэлъытэ.

— МэцбэшІэ Исхъакъ игущылэмэ арыл ижырэ оредыр...

— Ари гур зыгъэузырэ, «зыфызырэ» оред. Сэщ нэмыкІэхэми а оредыр аусыгъ.

— Композиторхэу Нэхэе Аслъанрэ Виктор Захарченкэмрэ «Ижырэ оредым» Іоф дашІагъ.

— Ары. Кубань икъэзэкъ хор, ансамблэу «Ислъамыем» а оредыр къало. ХьакІэмызэ Биболэт

игущылэмэ атехыгъэу «Си Адыгей», Шъхъаплэкъо Къэсэй иусэу «СикІасэм сыкыфэкІожы» зыфиІохэрэр, нэмыкІэхэри патриотизмэм ехьылІагъэх.

— Уиорэдхэм «Река» зыфиІорэр къахэсэгъэщы. Ар тиартистмэ бэрэ къало.

— Жэнэ Къырымызэ кысцитыгъэ тхылъым седжэзэ, оред хъушт гущыІэхэм сынаІэ атесыдзэгъагъ. Бэрэгъунэ Рэмзанэ апэу кыІуагъ. Андзэрэкъо Чеслав Ленинград щеджэзэ оредыр зесэтым, дунаим щызэлъашІэрэ Ирина Шалыт кыдежыгузэ пленкэм тыритхэгъагъ.

— Сэмэгү Гошнагъо, Жэнэ Нэфсэт, Баджэ Дзэхъанэ, Нэхэе Тэмарэ, нэмыкІэхэми «Рекар» ярепертуар хагъэхъагъ.

— Адыгеим икультурэ и Мафэхэр Краснодар зыщызэхашэхэкІэ тиорэдхэм тшІогъэшІэгъонэу тэри тядэлущтыгъ. Музыкэм лъэпкхэр зэфещэх.

— Мурат, унэгъо дахэ уи. Уишъхъэгъусэу Нэфсэт кызырэтІуагъэу, искусствэм гукІэ узэрэхэщагъэр, Адыгэ радиом журналистэу Іоф зэрэщыпшІэрэр тигуапэ. Илээс 80-р ащ фэдизэу бэп. Уинасып зыдэплэгъужьэу упсэунэу, шІоу щылэр къыбдэхъунэу Тхъэм тыпфелъэу. Нарт бэгъашІэ охъу.

— Тхъауегъэпсэу. Сурэтым итыр: **Бысыдж Мурат.**

НэкІубгъор зыгъэхъазыргъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбий.

Зэхъыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдзыгъэкІырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкэ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьалэр

ДЭРБЭ ТИМУР

Редакциер зыдэщылэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм иагъэр
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкІыжэ зыхырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерациём хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъыІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темеыр-Кавказ чыпІэ гъэлорышІапІ, зэраушыхъатыгъэ номерыр **ПИ №10-3892**

Гъэзетым кыхиутыхэрэм мышъыпкъагъэу къахафэхэрэмкІэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкІыжэ ахы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым щылажъэхэрэмрэ яепІыкІэ зэтемыфэн ылъэкІышт. Гъэзетеджэхэм кытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкІи къэзытхыгъэхэм аІэкІэдгъэхъажыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр 3508
Индексхэр 52161 52162
Зак. 1086

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахьтэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахьтэр
Сыхъатыр 18.00